

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Evde Eğitim Yaşantısında Bir Örnek Olarak Pandemi

The Pandemic As An Example For The Home Education Experience Of Parents Of Children With Autism Spectrum Disorder

Bahadır İnan¹

¹Sorumlu Yazar, Arş. Gör., Ankara Üniversitesi, bahadirr.inan@gmail.com, (<https://orcid.org/0000-0002-2952-5455>)

Geliş Tarihi: 05.12.2023

Kabul Tarihi: 28.02.2024

ÖZ

Bu çalışma, ebeveynlerin COVID-19 döneminde Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) olan çocuklarıyla evde eğitim sürecinde kullandıkları bireysel stratejileri araştırmaktadır. Nitel araştırma yaklaşımı ve fenomenoloji deseni kullanılarak yürütülen araştırmanın katılımcılarını belirlemek için amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmış ve OSB olan çocuğa sahip on ebeveynle görüşülmüştür. Araştırma verileri yarı yapılandırılmış görüşme formları aracılığıyla toplanmıştır. İçerik analizi yöntemi ile verilerin analizi gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda ebeveynler koronavirüs pandemisinde OSB olan çocukları, aile üyeleri, akran ebeveynleri ve uzmanların işbirliği ile birlikte evde yürütülen eğitim yaşantılarını nasıl sürdürdüklerine dair deneyimlerini aktarmışlardır. Araştırma bulgularına göre OSB olan çocuklarının evde eğitim süreçlerinde ebeveynlerin ve diğer aile üyelerinin birbirlerini tamamlayıcı ve bütünleyici rolleri, bu çocukların okuldan eve rutin aktivitelere geçişini kolaylaştırmıştır. OSB olan çocukların ebeveynleri, çocuklarının COVID-19 döneminin getirdiği yeni sosyal yaşama hazırlık becerileri, sağlık ve güvenlik önlemleri hakkında bir gelişim gösterdiklerini ifade etmiştir. Bununla birlikte örgün eğitimden uzak kalmanın OSB olan çocukların yaşam tarzında ve sosyal davranışlarında çeşitliliğe yol açtığı, beraberinde öz bakım ve öğretimsel uyarlamalarda yenilikleri getirdiği, hareket kısıtlılığının psikolojik süreçlere etkisinin olduğu ve kurumların eğitim hizmeti sunmada yetersiz kalmasına neden olduğu görülmektedir. Dolayısıyla OSB olan çocukların eğitimsel desteklerinin devam etmesi yönünde politikalar geliştirilmeli ve iyi örneklerin yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, otizm spektrum bozukluğu, evde eğitim, ebeveynler, pandemi.

ABSTRACT

This study investigates the individual strategies parents use during the homeschooling process with their children with Autism Spectrum Disorder (ASD) during the COVID-19 period. Purposive sampling method was used to determine the participants of the study, which was carried out using a qualitative research approach and phenomenology design, and ten parents of children with ASD were interviewed. Research data was collected through semi-structured interview forms. Data was analyzed using the content analysis method. In this context, parents shared their experiences on how they continued their education life at home with the cooperation of their children with ASD, family members, peer parents and experts during the coronavirus pandemic. According to the research findings, the complementary and complementary roles of parents and other family members in the home education processes of children with ASD facilitated the transition of these children to routine activities from school to home. Parents of children with ASD stated that their children have improved in their preparation for new social life skills,

health and safety measures brought by the COVID-19 period. However, it is seen that being away from formal education causes diversity in the lifestyle and social behavior of children with ASD, brings with it innovations in self-care and instructional adaptations, movement restriction has an impact on psychological processes, and causes institutions to be inadequate in providing educational services. Therefore, policies should be developed to continue the educational support of children with ASD and good examples should be disseminated.

Keywords: COVID-19, autism spectrum disorders, home education, parents, pandemic.

GİRİŞ

Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Kurumu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO]) tarafından yapılan tahminde, 22 Eylül 2020 tarihi itibarı ile 190 ülkede 1,6 milyardan fazla öğrencinin koronavirüs nedeniyle örgün eğitim-öğretim faaliyetlerinden ayrı kaldığı ifade edilmektedir (UNESCO, 2020). Coronavirus Disease-19 (COVID-19), yeni keşfedilen bir koronavirüsün neden olduğu bulaşıcı bir pandemik hastalıktır (World Health Organization [WHO], 2019). Bu virüs, bireyler aracılığıyla dokunma, tükürük, vb. yollarla diğer bireylere yayılmaktadır. Bu nedenle dünyadaki birçok ülke eşzamanlı olarak vatandaşlarından, COVID-19'un yaygınlaşmasını önlemek amacıyla kişisel mesafelerini korumalarını istemiştir. COVID-19 nedeniyle, dünya çapındaki çoğu eğitim sistemi geçici olarak eğitim öğretim faaliyetlerine ara vermiştir. Bu durum elbette tüm dünyada var olan eğitim faaliyetlerini de sekteye uğratmıştır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), COVID-19 pandemisinin yayılmasını önlemek için, kitlesel kalabalığa neden olma potansiyeline sahip faaliyetlerin durdurulmasını önermektedir. Bu nedenle, birçok öğrenciyi kapalı sınıf ortamlarında bir araya toplayan geleneksel uygulamaların gözden geçirilmesi gerekmiştir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu'na (2020) göre pandemi, öğrencilerin fiziksel olarak birlikte ve aynı ortamda eğitime erişimini engellerken özel gereksinimli bireylerin, pandemideki çevresel kısıtlamalar nedeniyle bu süreçten ciddi bir şekilde etkilendikleri konusundaki endişelerini dile getirmiştir. COVID-19'un yayılması devam ederken, hükümetler dünya çapında karantina önlemleri uygulamak için politikalar oluşturmuştur (Parment & Sinha, 2020). Enfekte veya hasta olmayanların, evden çıkmasını yasaklayan katı koşullar altında kendilerini izole etmeleri ve gruplar halinde toplanmalarını istenmiştir. Tipik gelişim gösteren çocuklarda dahi bu durumla başa çıkmak yeterince zorlayıcı olmakla birlikte, özel gereksinimli çocuklar için ek olarak farklı güçlükleri beraberinde getirmektedir. Bu nedenle, OSB olanlar da dâhil olmak üzere özel gereksinimli çocuklar için evde eğitim yöntemlerini iyileştirmeye yönelik çaba sarf edilmektedir.

Evde eğitim, ebeveynlerin çocuklarıyla birlikte ev ortamlarında eğitim süreçlerine katıldığı, dünya çapında bir eğitim reformu olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık ve Avustralya'da küresel olarak giderek daha fazla uygulanmaktadır (Kidd & Kaczmarek, 2010). Ebeveynlerin evde eğitimi tercih etmelerinin sebepleri; bazı ebeveynlerin mevcut eğitim fırsatlarından memnun olmaması ve yeterli bulmaması, bazılarının ise çocukların geleneksel olarak okul çatısı altında tasarlanan eğitim modellerinden bir avantaj elde etmediklerine inanmalarını olarak karşımıza çıkmaktadır. Ray (2015), günümüzde ortaya çıkan öğretimsel uyarılma yöntemlerinden biri olarak evde eğitimi gözlemlemiştir. Yaptığı çalışmada evde eğitimin, özel gereksinimli çocukları olan ebeveynler tarafından da benimsendiğini ortaya koymuştur. Evde eğitimin ortaya çıkmasından bu yana bu yolla alternatif olarak eğitim gören özel gereksinimli çocukların sayısı önemli ölçüde artmıştır (Cook vd., 2013). Türkiye'de son dönemde OSB olan çocuğa sahip ebeveynlerle evde eğitime yönelik yürütülen çalışmalara ve faaliyetlere bakıldığında olumlu ve olumsuz olmak üzere iki farklı bakış açısı ve etkiden bahsetmek mümkündür. Buna göre pandemi ile birlikte evde eğitim sürecinde OSB olan çocuk ve ebeveynleri arasında aile ilişkileri bağlamında olumlu değişimler gözlemlendiği, bununla birlikte çocukların davranış problemlerinde ise bir artış eğilimi olduğu

sonucuna ulaşılmıştır (Demirkıran, 2023; Arıcı-Doğan & Görgü, 2022). Başka bir çalışmada karşımıza çıkan bulguda ise OSB olan çocuklar üzerinde sosyalleşme konusunda bazı negatif etkilerin olduğu bildirilmektedir (Çelik, 2022). Benzer şekilde Çetin ve Ercan (2021)'in çalışmasında ise evde eğitim sürecinin derslerin telafisi olması açısından olumlu bulunduğu ancak çocukların sosyalleşme konusunda bazı problemler yaşadığı ifade edilmektedir. Gökler (2021)'in araştırmasında ise ebeveynlerin evde eğitim süreçlerinde birbirlerine destek sunmalarının yanında ekonomik ve psikolojik açıdan desteğe gereksinim duydukları karşımıza çıkmaktadır.

Özel gereksinimli çocuklar için evde eğitimin etkililiğine yönelik bazı araştırmalarla (Harding 2003; Simmons 2014; Corbitt 2020) birlikte OSB olan çocuklar için dizayn edilmiş ev eğitimine ilişkin ebeveyn rollerine odaklanılan çalışmalar da bulunmaktadır (Reilly vd., 2002; Kidd & Kaczmarek 2010; Parsons & Lewis 2010; Hurlbutt 2011; Jolly vd., 2013). OSB olan çocuklar için alternatif olarak evde eğitimi destekleyen çalışmaların (D'Arcy, 2014; LePage & Courey, 2014) yanında ebeveynlerin OSB olan çocuklarının eğitimsel ihtiyaçları hakkında kendilerini sınırlı hissetmesi açısından (Luthra & Perry, 2011) ve OSB olan çocuklarının problem davranışlarıyla baş etmedeki çekincelerinden (Gregor vd., 2018) dolayı evde eğitime tereddütte yaklaşan çalışmalar da bulunmaktadır. OSB olan çocukların yaşadığı krizlerle başa çıkan ebeveynleri hakkındaki alanyazının çoğu, ebeveynlerin çocuklarının OSB tanısını öğrenmesiyle ilgilidir (Weiss vd., 2014; MacPhee vd., 2015; Yeager, 2015; Lappe vd., 2018). OSB olan çocukların ve ailelerinin yaşamlarını etkileyen büyük çaptaki güçlükler ya da önemli rahatsızlıklarla baş etmelerine ilişkin alanyazın sınırlıdır. Ayrıca, COVID-19 pandemisinin OSB olan bireylerin ve ebeveynleri üzerindeki olası sonuçlarını tartışan bazı araştırmalar da bulunmaktadır. Bu çalışmalarda OSB olan bireylerin içinde buldukları durumu değerlendirmede, yeni rutinelere uyum sağlamada ve ek hastalıkları için tıbbi tedavi almada yaşadıkları güçlükler nedeniyle uzun süreli izolasyon koşullarına karşı özellikle savunmasız olduklarından bahsetmişlerdir (Amaral & de Vries, 2020; Eshraghi vd., 2020; Narzisi, 2020). Çevrimiçi yolla yürütülen bir çalışmada, OSB olan bireylerin bu dönemde yapılandırılmış günlük aktiviteleri yönetmede güçlüklerle karşılaştıkları ve davranış problemlerinde artış yaşadıkları bildirilmiştir (Colizzi vd., 2020). Başka araştırmalarda, OSB olan bireylerin çeşitli gereksinimlerini karşılamak için özel programlar sunarak destekleme ihtiyacı vurgulanmaktadır (Smile, 2020; Yahya & Khawaja, 2020).

Alanyazına bakıldığında Kidd ve Kaczmarek (2010)'in yaptıkları çalışmada ebeveynlerin OSB olan çocuklarına evde eğitim vermeyi tercih etmeleri ortak bir nedene bağlanmıştır. Ebeveynler bu durumu özellikle çocuklarının yalnız kalmaya ihtiyaç duyduğu zamanlarda günlük rutinlerdeki esnekliğe sahip olmalarıyla açıklamıştır. Ebeveynler çocuklarının yeterli düzeyde bireyselleştirilmiş eğitim hizmetlerinden yararlanmadığı durumlarda ve çocuğun kendi hızında ilerlemesine izin verilmediğinde evde eğitimin tercih edilebileceğine inanmaktadır (Starr vd., 2006). Bu nedenle, evde eğitim süreçlerinde ebeveynler, müfredatı çocuklarına göre uyarlayabilmekten, akademik sorunlar ortaya çıktıkça gidermekten, özel gereksinimli olan veya olmayan akranlarıyla sosyalleşmekten, özgüven için daha fazla fırsat sağlaması açısından ve sağlık ihtiyaçlarını karşılama konusunda daha fazla esnekliğe sahip olmaktan mutlu olduklarını dile getirmiştir (Duffey, 2002). Öte yandan Parsons ve Lewis (2010) gerekli durumlarda evde eğitime başvurulduğunda okul deneyimlerinin OSB olan çocuklar üzerinde oluşturduğu kaygı ve stresi kontrol edebileceğini ifade etmektedir. Ancak Ray (2015)'in de belirttiği gibi evde eğitimden mümkün olan en yüksek verimi almak adına ebeveynlerin aktivite ve etkileşimleri başlatması gerektiğinin önemi vurgulanmaktadır. Aksi takdirde evde eğitim gören çocuklar, sahip olmaları gereken sosyal ve toplumsal deneyimlere sahip olmada sorun yaşabilmektedir. Bu çalışmalardan farklı fikirler edinilebilir ancak, COVID-19 gibi hayatlarımızı derinden sarsan bir salgın sırasında OSB olan çocuklar için ebeveynler tarafından uygulanan ev eğitimine ilişkin çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle çalışma, ebeveynlerin COVID-19 döneminde Türkiye'de OSB olan çocuklarına evde eğitim süreçlerinde neler yaptıklarını açıklamaya

çalışmaktadır. Ayrıca bu çalışma ile, küresel bir pandemide OSB olan çocuğa sahip ebeveynlere yaşantısal fırsatlar ve karşılaşılan zorluklar ve çözüm önerileri ile ilgili fikir vermesi beklenmektedir. Öte yandan evde eğitim gibi örgün eğitim ortamları dışında, eğitisel süreçlerin nasıl yapılandırılması gerektiği, ani gelişen durumlarla nasıl başa çıkılabileceği gibi konularda eğitimciler ve özel gereksinimli ebeveynlere esneklik kazandırma noktasında alternatif çıktılar üretmesi açısından bu çalışma tasarlanmıştır. Bu kapsamda çalışmada aşağıdaki araştırma soruları üzerinde durulmuştur.

- COVID-19 sürecinde OSB olan çocuğa sahip ebeveynlerin evde eğitim deneyimleri nelerdir?
- COVID-19 sürecinde OSB olan çocuğa sahip ebeveynlerin evde eğitimde yürüttüğü faaliyetler nelerdir?
- COVID-19 sürecinde OSB olan çocuğa sahip ebeveynlerin evde eğitimde yaşadığı sorunlar nelerdir?
- COVID-19 sürecinde OSB olan çocuğa sahip ebeveynlerin evde eğitim döneminin zorluklarıyla başa çıkmak için bekledikleri hizmet ve destekler nelerdir?

Sonuç olarak, yürütülen bu çalışmada özellikle yüksek risk grubunda olduğu düşünülen OSB olan çocukların, onların bakımı ve eğitimleriyle yakından ilgilenen ebeveynlerini COVID-19 pandemi sürecinde özel eğitime ara verilmesiyle birlikte yürütülen evde eğitime yönelik görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışmanın alanyazına katkı sağlayacağı ve yapılacak diğer evde eğitim çalışmalarına derinlik kazandıracağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımı kullanılmıştır. Nitel araştırma yaklaşımı, sosyal veya insani bir sorunu anlamaya yönelik, kelimelerle oluşturulmuş, karmaşık ve bütünsel bir resim oluşturmaya dayalı, bilgi verenlerin ayrıntılı görüşlerini içeren ve doğal bir ortamda yürütülen bir sorgulama sürecidir (Creswell & Creswell, 2017). Nitel araştırma yaklaşımları, araştırmanın gerçekleştirildiği doğal ortamı anlamaya, tanımaya ve sonuçlara olan etkilerini açıklamaya duyarlı olduğundan durumu çok boyutlu olarak ortaya koyma olanağı tanır (Işıkoğlu, 2005).

COVID-19 pandemisi nedeniyle otizm spektrum bozukluğu olan çocukların evde eğitim süreçlerinin nasıl yürütüldüğüne, neler yaşandığına dair derinlemesine bir inceleme ve açıklama üretmek amacıyla planlanan bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Fenomenoloji, araştırmak istenen durumlar hakkında ayrıntılı biçimde akıl yürütemediğimizde derinlemesine çalışma imkânı sağlamaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016). Fenomenolojik araştırmaların temel amaçlarından biri, benzer yaşantılara sahip insanların ortak düşünce ve algılarına odaklanarak, davranışlarını yönlendiren kişisel deneyimlerini ortaya çıkarmaya çalışmaktır (Fraenkel, Wallen & Hyun, 2012). Buna göre bu çalışma, eğitimin önemli paydaşlarından olan özel gereksinimli öğrencilerin ebeveynlerine odaklanmaktadır. Bu araştırma tasarımı, OSB olan çocukların evde eğitimini tanımlayan mevcut çalışmanın amacına ulaşmak için uygun bulunmuştur.

2.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Katılımcı ebeveynlerin seçiminde amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Ölçüt örneklemede, daha önce belirlenmiş olan ölçütleri karşılayan tüm durumlar çalışılmaktadır. Bu noktada ölçüt, araştırmacı tarafından oluşturulabilmekte ya da önceden belirlenmiş olan kriterler kullanılabilmektedir (Marshall &

Rossmann, 2016). Bu çalışmada ebeveynlerin dâhil edilme ölçütleri olarak; a) Orta-ağır derecede OSB özellikleri göstermek ve OSB tanısı almış bir çocuğa sahip olmak, b) COVID-19 pandemisinin başlangıcından bu yana OSB olan çocuğuyla birlikte kalmak, c) internet ve cep telefonu erişimine sahip olmak belirlenmiştir. Buna göre araştırmanın katılımcıları, özel eğitim sınıflarında eğitimlerine devam eden 10 OSB olan çocuğun, çalışmaya katılmaya gönüllü ebeveynlerinden oluşmaktadır. Çocukların yaşları ise 8-14 yaş aralığında değişmektedir. Katılımcıların demografik bilgileri Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1

Katılımcıların Demografik Bilgileri

Ebeveyn Kod	Ebeveyn Yaş	Ebeveyn Cinsiyet	Ebeveyn Meslek	Çocuğun Yaşı	Çocuğun Cinsiyeti	Aile Büyüklük	Aile Gelir
A	37	Kadın	Bankacı	11	Erkek	3 üye	Yüksek
B	46	Kadın	Ev hanımı	12	Erkek	5 üye	Orta
C	50	Kadın	Ev hanımı	8	Erkek	5 üye	Yüksek
D	52	Erkek	Mühendis	13	Kız	4 üye	Yüksek
E	45	Kadın	Öğretmen	12	Erkek	4 üye	Orta
F	43	Erkek	Ticaret	11	Erkek	3 üye	Yüksek
G	44	Kadın	Hemşire	9	Erkek	3 üye	Yüksek
H	48	Kadın	Ev hanımı	14	Kız	4 üye	Yüksek
I	56	Kadın	Öğretmen	14	Erkek	4 üye	Yüksek
J	45	Erkek	Polis	10	Erkek	4 üye	Orta

2.3. Veri Toplama Süreci

Araştırma verileri, nitel veri toplama tekniklerinden biri olan yarı yapılandırılmış görüşmelerle toplanmıştır (Creswell & Poth 2016). Fenomenolojik araştırmalarda sık kullanılan veri toplama yöntemi görüşmelerdir (Johnson & Christensen, 2019). Görüşmeler insanların bireysel deneyimleri ve tutumlarına yönelik fikir vermesi yönüyle nitel araştırmalarda kullanılan başlıca veri toplama tekniği olarak belirtilmektedir (Peräkylä & Ruusuvaori, 2008). Nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji deseninin kullanıldığı bu çalışmanın verileri de yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği sıklıkla kullanılmakta olan bir görüşme tekniğidir (Karasar, 2017). Buna göre görüşmelerde kullanılmak üzere sorular hazırlanarak görüşülen kişilere sorulmaktadır. Görüşmeci, görüşme sırasında gerekli durumlarda problemi derinlemesine incelemek amacıyla görüşme yapılan kişiye araştırma sorularıyla ilgili olarak ek açıklamalar da yapabilmektedir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, görüşme sürecinin önceden planlanması ve hazırlanması, ardından sistematik bir görüşme gerçekleştirilebilmesi açısından araştırmacıya rahatlık sağlamaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016). Yarı yapılandırılmış görüşmede, katılımcıların görüşmeye yön vermesi, görüşmenin hem kalitesini arttırmakta hem de araştırmacıya veri zenginliği sağlamaktadır (Bogdan & Biklen, 2007).

Bu araştırmada pandemi sürecinde COVID-19 durumunun sosyal kısıtlamaları, özellikle de sosyal mesafe kısıtlamaları nedeniyle araştırmacı ve katılımcıların aynı ortamda kişisel görüşme yapması mümkün olmamıştır. Bu nedenle katılımcılarla video konferans (Zoom programı) ile çevrimiçi görüşme ve telefon görüşmeleri yapılmıştır. Çevrimiçi görüşme, bilgisayarların aracılık ettiği iletişim yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilen bir araştırma yöntemidir. Tıpkı kişisel görüşmede olduğu gibi, çevrimiçi görüşmede tipik olarak katılımcılardan bir konu ya da olgu hakkında ne düşündüklerini veya hissettiklerini açıklamaları istenmektedir (Salmons 2014). Gerçekleşen ön görüşmeler neticesinde ve özel eğitim alanında nitel araştırma yürütmüş uzman görüşleriyle beraber yarı yapılandırılmış görüşme formunun son haline ulaşılmıştır. Bu görüşmedeki sorular genel olarak ebeveynlerin COVID-19 deneyimleri, bu süreçte duydukları endişeleri; bunun yaşamlarına, çalışma hayatlarına ve sosyal ilişkileri

üzerine etkilerinden oluşmaktadır. Ayrıca pandemi sürecinin çocuklarının öğrenme düzenlemelerine, hizmetlere erişimi, fiziksel ve mental sağlıkları üzerine etkileri ve davranışındaki değişiklikler, dahası ebeveyn ruh hali ve davranışındaki değişiklikler, pandemiyle başa çıkma sürecindeki yaşantıları içeren bir dizi açık uçlu sorulardır. Ebeveyn görüşmeleri 8 ile 21 dakika arasında sürmüş ve 4-15 Ocak 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen verilerin çözümlenmesi nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi ile gerçekleştirilmiştir. İçerik analizinde metinlerdeki ifadelerden araştırma soruları için önemli olan noktaları belirleyip değerlendirmek, elde edilenleri birbiriyle ilişkilendirerek açıklamak ve kavramlara ulaşmak esas alınmaktadır. Temel amaç birbirine benzeyen kavramları temalar çerçevesinde yorumlayarak herkesin anlayacağı biçimde açıklayıp, okuyucuya sunmaktır. İçerik analizinde bütünü ortaya koymak açısından doğrudan alıntılardan yararlanılmaktadır. Genel olarak içerik analizi kodlama, anlamı inceleme ve temanın yaratılması yoluyla sosyal gerçekliğin bir tanımının sağlanması için dizayn edilmiş sistematik bir süreçtir (Berg & Latin 2008). Nitel araştırma yönteminde yapılan içerik analizinde verilerden kodlar ve kategoriler oluşturulması ve bunlar üzerinden temaların ortaya çıkarılması yolu izlenmektedir. Çevrimiçi görüşme yoluyla toplanan veriler, kısa notlar ve ses kayıtları biçiminde dijital olarak kaydedilmiştir. Daha sonra dijital ortamdaki ses kayıtları yazıya dönüştürülmüştür. Ardından araştırmacı tarafından analiz için hazır hale getirilen veriler detaylı biçimde okunmuş ve kodlar oluşturulmuştur. Belirlenen bu kodlar araştırmanın bulgular kısmında yer alan temalar ve açıklamalar için temel oluşturmaktadır (Creswell & Poth, 2016). Araştırmacı kodları inceleyip kavramlar halinde yorumlamıştır. Ardından bu benzer kavramlar temalar halinde gruplandırılarak sonuçlar araştırmanın amacına yanıt verecek şekilde organize edilmiştir. Özetle, birbiriyle ilişkili kodlar bir araya getirilerek, kategoriler ve temalar elde edilmiştir. Temaların, bu analizlerin ana ürünüdür.

2.5. Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırma yaklaşımlarında, geçerlik için görüşülen kişilerden doğrudan alıntılara yer vermek ve bu yoldan hareketle sonuçları açıklamak önemli olmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016). Güvenirlik ise olayların araştırmacıdan farklı gözlemciler tarafından aynı kategoriye bağlanması ya da gözlemci tarafından farklı zamanlarda aynı kategori ile ilişkilendirilmesidir (Altunışık vd., 2007). Bu çalışmada ilk etapta ham verilerin temalara ve kategorilere dönüştürülmesi işlemi araştırmacı tarafından yapılmıştır. Ardından daha önce nitel bir araştırma yürütmüş farklı bir araştırmacıya oluşturulan temalar sunulmuş, görüşü alınmış ve son hali verilmiştir. İçerik analizinin güvenirliliği nitel araştırmalar için kodlamanın doğru şekilde gerçekleştirildiği ile doğru orantılıdır. Tüm veriler ve hazırlanmış kod seti daha önce nitel analiz yöntemi ile çalışma yürütmüş özel eğitim alanında iki ayrı uzmana gönderilmiş, kodlama yapması ve temaları oluşturması istenmiştir. Uzmanların kodlamaları ile araştırmacının kodladığı veri seti karşılaştırılarak değerlendiriciler arası güvenirlik çalışması yapılmıştır. Ortaya çıkan olası farklı kodlar üzerinde tartışılarak görüş birliği sağlanmıştır. Kodlayıcılar arasındaki görüş birliğini ve iç tutarlılığı; Miles ve Huberman'ın Görüş birliği / (Görüş birliği+Görüş ayrılığı) x 100 formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Buna göre kodlayıcılar arası görüş birliğinin en az % 80 olması beklenmektedir (Miles & Huberman, 1994; Patton, 2014). Araştırmada bu oran % 92 olarak bulunmuştur. Görüşmelerden önce çalışmaya katılmayı kabul eden katılımcılardan araştırma etiğine uygun olarak gerekli onaylar alınmıştır. Ayrıca istedikleri zaman çalışmadan çekilme hakları olduğu konusunda bilgilendirilmişlerdir.

2.6. Araştırmanın Etik İzni

Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci

bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik kurul izin bilgileri:

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı: Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurul Başkanlığı

Etik değerlendirme kararının tarihi: 12/04/2021

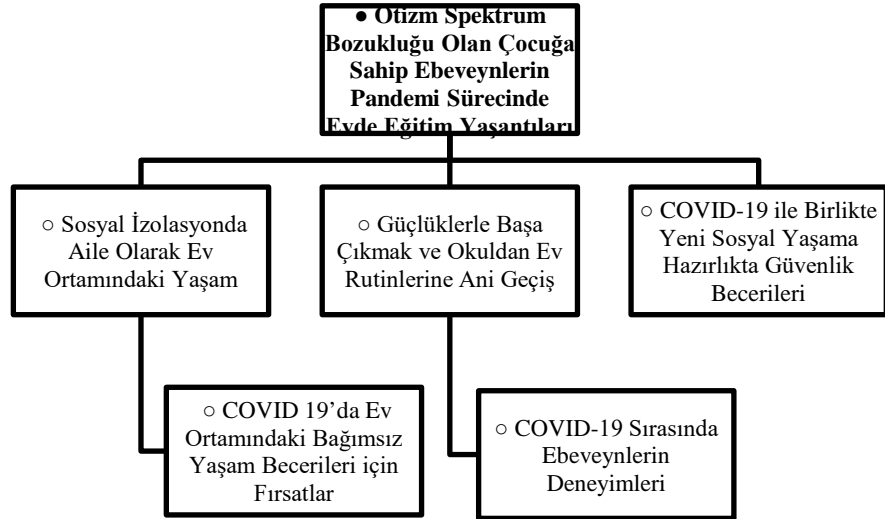
Etik değerlendirme belgesi sayı numarası:56786525-050.04.04/100831

BULGULAR

Nitel araştırma yaklaşımlarına dayalı yürütülen araştırmalarda derinlemesine veri üretildiğinden, bunların organize edilmesi gerekmektedir. Verilerin organize edilmesi, üretilmiş verilerden elde edilen bilgilerin kategorize edilerek kodlanması şeklinde ifade edilmektedir. Bu çalışmada, kategorilere ulaşma sürecinde, yarı yapılandırılmış görüşme soruları temel alınarak olası kodlar tekrarlanan her okuma esnasında not edilmiştir. Sonrasında kodlar aracılığıyla ulaşılan kategori ve temalar, bulguların yapı taşlarını oluşturmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016). Kodların oluşturulmasının ardından, daha önce nitel araştırma yöntemi kullanarak araştırma yürütmüş bir araştırmacıdan alınan destek çerçevesinde kodlar tekrar düzenlenmiştir. Ardından kodlara ait kategoriler oluşturulmuştur. Kategoriler genel itibariyle bölümlerde yer alan ilgili kodların kısaltılması şeklinde olabilmektedir (Bogdan & Biklen, 2007). Kategorilerden de temalara ulaşılmıştır. Pandemi sürecinde, günlerini OSB olan çocuklarıyla evde geçiren ebeveynlerin görüşleri, çevrimiçi araçlarla ve görüşme soruları ile betimlenmiştir. Böylece araştırmanın bulgularını oluşturan ebeveyn görüşleri beş tema ile açıklanmıştır.

Şekil 1

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Pandemi Sürecinde Evde Eğitim Yaşantıları

Şekil 1’de çalışmanın amacı kapsamında bir tema haritasıyla oluşturmuş temalar görselleştirilerek sunulmuştur. Buna göre ebeveynlerin görüşleri doğrultusunda araştırma beş tema altında toplanmış ve her bir temaya ait kategoriler oluşturulmuş ve kategorilerin frekansları belirlenmiştir. Kategoriler ve frekanslara ait bilgilere araştırmanın ilerleyen bölümlerinde ilgili temalar altında değinilmiştir.

Tema 1: Sosyal İzolasyonda Aile Olarak Ev Ortamındaki Yaşam

Pandeminin varlığı, aile üyelerini uzun bir süre boyunca evde bir araya getirmek durumunda kalmıştır. Bu nedenle, OSB olan çocukların evde eğitim sürecinde, aile üyeleri çocuklarıyla eskisinden daha fazla zaman geçirmiştir. Ebeveyn C, “*Babasıyla genellikle iyi anlaşırken, kardeşi bazen ona müdahale eder, o da kendini ifade edemediğinde sinirlenir. İum öte yandan, anne olarak olanlara müdahil olmam, öfkelenildiği sırada durumunu daha sakin hale getirdi.*” şeklinde ifade etmiştir. Okullar ve özel eğitim kurumları bu süreçte erişilemez olduğunda, ebeveynler evde eğitimden yararlanmışlardır. Ebeveyn A, “*Eskisi gibi okula gitmesi çok sonra olacak gibi duruyor. Bu süreç bizi çok yordu, bazen bunaldığımı hissediyorum, evde hep beraber yaşamak gerçekten çok zor.*” açıklamasında bulunmuştur.

Tablo 2

Sosyal İzolasyonda Aile Olarak Ev Ortamındaki Yaşam

Tema	Kategori	Frekans
Sosyal izolasyonda aile olarak ev ortamındaki yaşam	1.COVID-19 ile değişen yaşam tarzı	4
	2.Aile etkileşimine duyulan gereksinim	4
	3.Sosyal hayatın kısıtlanması	2

Cook ve diğerleri (2013) OSB olan çocukların evde eğitiminde ailelerin ve multidisipliner başka alanlardaki profesyonellerin rolünün önemini vurgulamıştır. Sürecin işbirlikli şekilde yürütülmesi gerektiğine dikkat çekmiştir. Bu noktada anneler özelinde ebeveynlerin değişime uyum sağlaması, çocukların eğitimlerindeki başarısının anahtarı olarak görülmektedir (Corcoran vd., 2015). Bununla birlikte, COVID-19 pandemisi, çocukları psikolojik ve fiziksel olarak doğrudan etkileyebilecek açık bir stres kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır (Armitage & Nellums, 2020). Buradan hareketle sosyal hizmete dayalı alanlar aşırı talep altında olduğundan, ebeveynlerin OSB olan çocuklarının evde eğitim yaşantılarını sürdürmek için özel eğitimin paydaşları ile ortak çaba göstermelerinin olumlu etkileri olacağı göz önüne alınmalıdır.

Tema 2: Güçlüklerle Başa Çıkmak ve Okuldan Ev Rutinlerine Ani Geçiş

COVID-19 pandemisinin sebep olduğu aksaklıklar, OSB olan çocukların rutinlerinde büyük değişikliklere neden olmuştur. Sosyal izolasyon boyunca evde yeni aktiviteler bulup, sürece alışana kadar mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Konuyla ilgili olarak Ebeveyn D, “*Geçtiğimiz yaz için planladığımız bir programı vardı, ancak pandemi nedeniyle takip edemedik. İlk başlarda çok zorlanmıştı, başa çıkmak, alışmak için mücadele etti ama neyse ki, artık yeni faaliyetleri, bilgisayarsız, televizyonsuz rutinleri de var.*” şeklinde görüşlerini aktarmıştır. Ebeveynler ayrıca OSB olan çocuklarını evde farklı etkinliklere de dâhil ettiklerini ifade etmişlerdir. Ebeveyn F, “*Genelde akşamları birlikte olduğumuzda evimizdeki tüm etkinliklere ortak katıldığımızdan emin oluyoruz. Yakın zamanda bağ bahçemizle uğraştık. Duvar inşaatı esnasında tuğlaları dizerken bize yardımcı oldu.*” cümlelerini kullanmıştır.

Tablo 3*Güçlüklerle Başa Çıkmak ve Okuldan Ev Rutinlerine Ani Geçiş*

Tema	Kategori	Frekans
Güçlüklerle başa çıkmak ve okuldan ev rutinlerine ani geçiş	1. Günlük rutinlerdeki değişim	6
	2. Çocuğa evde eğitim vermenin zorluğu	3
	3. Teknoloji kullanımındaki artış	1

Konuyla ilgili olarak Hurlbutt (2011), ebeveynlerin OSB olan çocuklarının sahip olduğu çeşitli fiziksel ve mental yetersizlikler göz önüne alındığında, çocukları için uygun gördükleri, farklı ve kişiselleştirilmiş evde eğitim faaliyetleri uyguladıklarını belirtmiştir. Ayrıca ebeveynlerin çocukları için en iyisi olduğunu düşündükleri etkinlikleri geliştirmek için ekstra çaba sarf ettiklerini ifade etmiştir. Küresel COVID-19 salgını bağlamında Yarım kaya ve Esenturk (2020), OSB olan ailelere ve çocuklarına yönelik faaliyetleri teşvik etmek adına rehber niteliğinde bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bu çalışmada özellikle fiziksel aktivitelerin olası faydalarını ve stratejilerini tartışmışlardır. Gerçekleştirilebilecek bazı fiziksel aktivite örnekleri olarak meditasyon yapmak, çevrimiçi egzersiz sınıfı oluşturmak, eğitici oyunlar oynamak ve işlevsel egzersizleri belirlemiştir.

Tema 3: COVID-19 ile Birlikte Yeni Sosyal Yaşama Hazırlıkta Güvenlik Becerileri

COVID-19 pandemisi, OSB olan çocuğa sahip ailelere birçok sosyal çıkarımı da beraberinde getirmiştir. Ebeveynlerin çocuklara sosyal yaşam becerilerine dair yeni bakış açıları öğretmeleri gerekmektedir. Konuyla ilgili olarak Ebeveyn E, “*Karantina koşullarını kolayca anlayamıyor, bu yüzden durumu anlamasına izin vermek için fazladan çaba sarf ediyorum, gerçekten çok yoruluyorum. Bir gün, şehrin caddelerinde beraber dolaştık ve neredeyse tüm iş yerlerinin kapalı olduğunu gördük. Ona bunun bir hastalıktan kaynaklandığı söyledim.*” Bir güvenlik önlemi olarak, ebeveynler çocuklara yeni sosyal davranışlar da öğretmek durumunda kalmışlardır. Ebeveyn J, “*Ona neden maske takmamız gerektiğini anlatmaya çalıştım. Maskeyi takmayı ve sosyal mesafeyi uygulamayı kabul etmesi haftalarımızı aldı. Çocuğumuza model olduk ve dışarı çıkarken nasıl giyinmemiz gerektiğini çalıştık.*” şeklinde ifade etmiştir.

Tablo 4*COVID-19 ile Birlikte Yeni Sosyal Yaşama Hazırlıkta Güvenlik Becerileri*

Tema	Kategori	Frekans
COVID-19 ile birlikte yeni sosyal yaşama hazırlıkta güvenlik becerileri	1. Virüs ile ilgili kaygı	5
	2. Sosyal etkileşim ve paylaşımlar	3
	3. Güvenlik becerilerinin önemi	2

Ev, sosyalleşmenin başladığı yerdir. Özellikle pandemi döneminde ailelerin birbirleriyle geçirdikleri süre ciddi oranda artmıştır. Evde eğitimle ilgili olarak, sosyal etkileşimleri kısıtlamasına yönelik genel bir endişe olsa da, ebeveynler çocuklarına evde eğitim hizmetleri esnasında tasarlanan alternatif fırsatlardan memnun olduğunu ifade etmiştir (Parsons & Lewis 2010). Hâlihazırda COVID-19’un sosyal yaşama etkilerini göz önünde bulunduran Narzisi (2020), OSB olan çocuklara yeni sosyal gerçeklerin nasıl öğretileceğine dair ipuçlarını aktarmaya çalışmıştır. Örneğin, evde eğitim sırasında çocukların gelişiminin izlenmesinde öğretmenler ve ebeveynler arasındaki çevrimiçi temasların sürdürülmesi gerektiğini, öğretmenlerin yardımıyla ebeveynlerin yeni durumları kavram haritaları, çizelgeler gibi uygun stratejilerle birlikte somut bir şekilde açıklamaları gerektiğini öne sürmektedir.

Tema 4: COVID 19’da Ev Ortamındaki Bağımsız Yaşam Becerileri için Fırsatlar

Küresel pandemi, OSB olan çocukların eğitim yöntemleri seçeneklerine ilişkin ebeveynlerin kararlarını etkilemiştir. Evde eğitimin bu seçenekler arasında en olası olduğu ortaya çıkmıştır. Ebeveyn B, “*Şu an için kesin bir planımız yok. Ne yapacağımızı bilmiyoruz, televizyondan falan takip ediyoruz ama oğlanı normal okula gönderemeyeceğiz yakın zamanda galiba. Evde eğitim görüyoruz.*” demiştir. Bu geçiş döneminde yapılandırılmış eğitim ev içinde zor olsa da, ebeveynler genel olarak evlerinde devam eden her türlü eğitimin çocuklarının gelişimi için önemli olduğunu, bu çocuklara kültürel cinsiyet rolleri ve sorumluluklarına uygun olarak yaşam becerilerini öğretme fırsatı verdiğini dile getirmiştir. Konuyla ilgili olarak Ebeveyn H, “*Evinizde otizmi olan bir çocuk varken sabrediyorsunuz. Çocuğuma yemek pişirmek, bulaşık yıkamak ve yerleri süpürmek, evi temizlemek, çay demlemek gibi şeyleri öğretiyorum. Hayatın temel şeylerini öğrenmek için doğru bir zaman.*” şeklinde görüş belirtmiştir. Babalar ayrıca, COVID-19 döneminin, çocuklarına kültürel olarak beklenen toplumsal rolleri ve sorumlulukları öğretme fırsatı verdiğini de bildirmiştir. Bu durumu Ebeveyn G, “*Arabayı yıkamak ve bahçeyi sulamak konusunda ustalaştı*” şeklinde açıklamıştır.

Tablo 5

COVID 19’da Ev Ortamındaki Bağımsız Yaşam Becerileri için Fırsatlar

Tema	Kategori	Frekans
COVID 19’da ev ortamındaki bağımsız yaşam becerileri için fırsatlar	1.Evde yapılan etkinlik türündeki çeşitlilik	6
	2.Sosyal davranışlardaki çeşitlilik	4

Hurlbutt’a (2011) göre evde eğitim, OSB olan çocuklar için optimal öğrenmeyi sağlamaktadır. COVID-19 döneminde karşımıza çıkan sosyal mesafe uygulaması göz önüne alındığında ABD merkezli Ulusal Engelli Hakları Ağı (2020), özel gereksinimli çocukların ebeveynlerinin çoğunun evde eğitimde karşılaştıkları zorluklara rağmen alternatif bir eğitim modeli olarak gördüğünü aktarmıştır. Ebeveynler çeşitli desteklerle çocuklarının potansiyellerine ulaşmalarına yardım edebilecekleri konusunda olumlu düşünülmektedir. Ayrıca pandemi sırasında OSB olan çocukların eğitimlerini yürütmek ve ihtiyaçlarını karşılamak için, evde eğitimi kolaylaştırmanın önemini vurgularken, ebeveynleri aracılığıyla evde eğitim görmeye devam etmelerini önermektedir.

Tema 5: COVID-19 Sırasında Ebeveynlerin Deneyimleri

Otizm Spektrum Bozukluğu olan çocuğa sahip bir aile, geniş bir bakış açısıyla aslında OSB olan çocuğa sahip akran ailelerinin ayrılmaz bir bileşenidir. OSB olan çocuğa sahip ebeveynleri pandemi sürecinde ne tür destekler istediklerini de aktarmıştır. Konuyla ilgili olarak ebeveynler birbirlerini desteklediklerini söylemektedir. OSB olan diğer çocuklara yönelik hizmetlerle ilgili endişelerini de dile getirmektedir. Ebeveyn I, “*Özel eğitim öğretmeniyle görüşüyorum, çünkü korona nedeniyle çocuğumun arkadaşları hakkında da endişeliyim. Ayrıca, problemlerle nasıl başa çıktıklarını öğrenmek ve fikir alışverişinde bulunmak için sürekli olarak kullandığımız WhatsApp anneler grubumuz var.*” Bazı ebeveynler ise, OSB olan çocuklarına yeni duruma uyum sağlamayı nasıl öğreteceklerine dair ipuçları aktarmıştır. Ebeveyn G, “*Çocuğuma ellerini sık sık dezenfekte etmeyi, kalabalık yerlerden kaçınmayı ve bol su içmeyi öğrettim. Bu salgınla yaşamayı kabul edip elimizden geleni yapıyoruz.*” ifadelerini kullanmıştır.

Tablo 6*COVID-19 Sırasında Ebeveynlerin Deneyimleri*

Tema	Kategori	Frekans
COVID-19 sırasında ebeveynlerin deneyimleri	1.Kurumların eğitim hizmeti sunmada yetersiz kalması	3
	2.Öz bakım ve temizlik anlayışının çeşitliliği	3
	3.Öğretimsel uyarlamalar ve psikolojik süreçler	2
	4.Ailelerin farkındalığının artırılması	1
	5.Yüz yüze eğitim isteği	1

Toplumdan ve diğer ailelerden gelen her türlü destek, OSB olan çocukların evde eğitiminde esastır. Aynı deneyime sahip aileler genellikle OSB olan çocukların akran ailelerini destekler (Arora, 2006). Bununla birlikte, COVID-19 durumunun getirdiği kısıtlamalar nedeniyle, aileler OSB olan çocuklarının eğitim süreçlerini bağımsız olarak yönetebilirler. Bu nedenle Narzisi (2020), OSB olan çocuklara ebeveynlik yapmanın, tipik gelişim gösterenlere kıyasla daha zor olmasından dolayı, evde eğitimin uygulanması noktasındaki güçlüklerle dikkat çekmektedir. Diğer ebeveynler, öğretmenler, bakıcılar ve terapistler de dâhil olmak üzere diğer paydaşlarla çevrimiçi temasın sürdürülmesini ve OSB olan çocukların evde eğitimi için gerekli olan bilgilendirici desteklerin paylaşılmasını önermektedir. Ayrıca, pandemide “OSB olan çocukların ebeveynleri için çeşitli bakış açılarını içeren zorlukları ve fırsatları tanımlamak” üzerinde tartışmak gerekmektedir (Cassidy vd., 2020).

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma hayatın olağan akışını baştan ayağa değiştiren COVID-19 sürecinin OSB olan çocuklarıyla evde eğitim yaşantılarını sürdüren ebeveynlerin deneyimleri üzerine yoğunlaşmaktadır. Evde eğitimle ilgili ebeveynler üzerinde yürütülen çalışmalarda; öğretim sağlamak, eğitim öğretim sürecine katılım, ilerlemelerin kaydedilmesi ve çocuklarını motive etmek gibi ebeveyn rolleri tanımlanmıştır (Bogden, 2003; Huerta vd., 2006). Engelli bireylerin Eğitimi Yasası'na (Individuals with Disabilities Education Act [IDEA], 2004) göre, yetersizlikten etkilenmiş öğrencilerin programı kendilerine özgü ve bireysel ihtiyaçlara yönelik olması gereklidir. Buradan hareketle evde eğitim programları öğrenci ebeveynlerinin katılımını içermesi gerektiğinden, yetersizlikten etkilenmiş öğrencilerin ebeveynlerinin katılımı olumlu görülmektedir. COVID-19 bir pandemi haline geldikten sonra WHO'nun da önerisiyle, birçok devlet yayılmasını önlemek için birbiri ardına sosyal hayatı kısıtlayıcı önlemler almıştır. Özel gereksinimli çocuklar ve ebeveynleri için evde kalmak bu önlemlerden biridir. Bu durum, OSB olan çocukların okullardan ayrı kalmasıyla birlikte bakım ve eğitimleri aileler ya da birincil bakım verenler için zor şartları da beraberinde getirmiştir. Çünkü OSB olan çocuklar, devlet okullarının yanı sıra özel eğitim kurumlarındaki eğitim süreçlerine de ara vermiştir. Tüm bunlar ebeveyn stresini ve OSB olan bireylerdeki davranış problemlerini tetikleme ihtimalini ortaya çıkarmaktadır. Çalışmada ebeveynlerin bakış açıları dikkate alındığında, COVID-19'un ev yaşamı ve aile hayatı üzerindeki etkisiyle ilgili tema altında, aile bireyleri arasında zamanının daha fazla paylaşılması ve aile etkileşiminin artması olumlu bir etki olarak söylenebilir. Ebeveynler, COVID-19 pandemisine bağlı olarak sokağa çıkma yasağı ve karantinaya kadar çalışmak zorunda oldukları için aileleriyle birlikte çok fazla vakit geçirecek zamanlarının olmadığını ifade etmişlerdir. Bu nedenle ebeveynler, pandemi sırasında bazı sosyal izolasyon önlemleri alınmış olsa da bu belirsiz günlerin olumlu yönlerinin altını çizmektedir. Sosyal çevre ile izolasyon ve sınırlı etkileşim, bazı çalışmalarda psikolojik olarak yıkıcı etkilerin daha ağır bastığı şeklinde ele alınmıştır (Fontanesi vd., 2020; Mazza vd., 2020; Neece vd., 2020; Coyne

vd., 2021). Ancak bu çalışmada ebeveynler, pandemi ile başa çıkmak için sosyal izolasyonu, dışarı çıkmamayı veya sınırlı bazı etkileşimleri temel stratejiler üreterek değerlendirmiştir.

COVID-19 küresel salgınında özel gereksinimli olanlar da dâhil olmak üzere her türlü öğrenci evde eğitim sürecine katılmaktadır. Bu kapsamda ebeveynlerin evde eğitim sürecine katılımı, tüm öğrenme ortamlarında olduğu gibi çocukların başarısı için önemli görülmektedir (Berthelsen & Walker, 2008). Evde eğitim ortamlarına ebeveynlerin katılımının teşvik edilmesi, pekiştirilmesi ve modellemesinin çocukların çıktılarının üzerinde olumlu bir etkisi olduğu bildirilmiştir (Black, 2009). Bununla birlikte, ebeveynlerin çocukların eğitim sürecine öğretmen rolünde katılmaları ile, çocukların akademik başarısı arasında negatif bir korelasyon olduğu da bildirilmektedir. Bu olumsuz ilişki, evde eğitim ortamlarında ebeveynlerin öğrenme koçu olarak katılmasından kaynaklanmaktadır (Klein, 2006). Dolayısıyla tam bu noktada sürecin paydaşlarından olan öğretmenler ise OSB olan çocukların öğrenme hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olmak için ebeveynlerle yakın işbirliği içinde çalışan bireyler olarak, yani evde eğitim süreçlerinde öğrenme koçu olarak görülmektedir (Frey, 2005). Bu çalışmada da kuşkusuz OSB olan çocukların karşılanamayan eğitim ihtiyaçları ebeveynler tarafından pandemi sürecinde en çok üzerinde durulan konulardan biri olmuştur. Pandemi sürecindeki karantinaya bağlı olarak eğitim hizmetlerinin askıya alınması, bazı araştırmalarda çocuklar için önemli bir güçlük olarak vurgulanmıştır (Fontanesi vd., 2020; Masters vd., 2020). Ancak ebeveynler, pandemi sırasında artan aile etkileşimi sonucunda OSB olan çocuklarının sosyal davranışlarının arttığını ifade etmektedir. OSB olan çocuklarda yaygın bir eğitim yaklaşımı olan erken ve yoğun davranışsal hizmetlerin her zaman temel hedeflerinden biri sosyal etkileşimsel davranışın artırılması olmuştur (Eldevik vd., 2009; Ingvarsson, 2016). Bu nedenle, karantina döneminde OSB olan çocukların iletişim gelişiminde umut verici görünen özellikle sosyal etkileşimlerine yönelik ebeveynlerin olumlu değerlendirmeleri dikkat çekici bir sonuçtur. Ebeveynler ayrıca, pandeminin olumlu etkisinin bir parçası olarak OSB olan çocuklarının öz bakım ve günlük yaşam becerilerinde gelişme kaydettiğini ifade etmiştir. Ancak, OSB olan çocukların sosyal etkileşimlerinde, öz bakım ve günlük yaşam becerilerinde pandemi sürecini kapsayan bu süreçte başka ne gibi değişikliklerin meydana geldiği sorusuna yanıt vermek için daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır. Pandemi nedeniyle evde eğitim sırasında OSB olan çocukların artan sosyal etkileşimlerinin iki açıklaması olabilir. İlk olarak ebeveynler, çocuklarının mevcut performansını sosyal ve bireysel gelişimleri gibi kritik alanlarda yakından izleme fırsatı bulmuşlardır. İkincisi ebeveynler, pandemi sırasında çocuklarıyla daha fazla etkileşim kurma ve daha fazla pratik yapma şansını yakalamışlardır. Ancak tüm bunlarla beraber ebeveynlerin özel eğitim kurumlarından, öğretmenlerden eğitim açısından talep ettikleri destekleri göz ardı etmemek gerekmektedir.

Özel eğitime gereksinim duyan çocukları olan aileler, tipik gelişim gösteren ailelere oranla daha fazla strese maruz kalmaktadır (McConnell & Savage, 2015). OSB olan çocukların evde kalması ve okula gitmemesi, çocukların kendisi ve aileleri için stresli bir durum yaratmaktadır. Çünkü artık özenle ve dikkatle geliştirilmiş rutinler bozulmuş, birbirine entegre edilmiş özel destek ağları (ev-okul-kurum) dağılmış ve herhangi bir eğitim almadan eğitimci rolüyle iş yapmaları istenmek durumunda kalmıştır. Bu nedenle, okulların ve toplumun onları nasıl destekleyebileceğine dair fikir edinmek amacıyla COVID-19'un ailelerin mental sağlığını da nasıl etkilediğini sormak önemlidir (Asbury vd., 2020). Bu kapsamda OSB olan çocuğa sahip ailelere COVID-19 sırasında hangi destekleri istedikleri sorulmuş ve yanıtları alınmıştır. Ebeveynler tarafından sıklıkla dile getirilen öneriler arasında, kendilerinin ihtiyaç duyduğu profesyonel tavsiyeler, özel eğitim uzmanları tarafından çocuklarının eğitim ve mental açıdan sağlık ihtiyaçlarını nasıl karşılayacaklarına odaklanan tavsiyeleri, okul tarafından belirlenen ancak evde yürütülen eğitim öğretim faaliyetleri için uygun materyal ve kaynakların belirlenmesi, uzaktan da olsa çocuklarına tanıdık yüzleri görme fırsatı sunmak, beslenme ve alışveriş konularında destek, ev içinde ve dışında düzenli yapılandırılmış aktivite önerileri gelmektedir (Toseeb vd., 2020). Thelwall ve Lewitt (2020)'in yürüttükleri bir çalışmada,

COVID-19 sürecinde yetersizlikten etkilenmiş gruplarla ilgili sosyal medyada gündeme getirilmiş riskler, destekler ve çeşitli uygulamalar sınıflandırılmıştır. Buna göre COVID-19'un özel gereksinimli bireyler için büyük bir risk oluşturduğu, salgınla birlikte devletler tarafından alınan her türlü kararda ve yapılan planlamalarda yetersizlikten etkilenen grupların göz ardı edilmemesi ve desteklenmesi istenildiğinin altı çizilmektedir. Ayrıca, tıbbi tedavi gerektiren yetersizlik gruplarına düşük öncelikli olarak bakılmaması ve özel gereksinimli bireylerin ihmal edilebilir kayıplar olarak değerlendirilmemesi gerektiği bahsedilen başka temalardır. Bu temaların bilgilendirici bir rol üstlendiği ve dikkate alınması gerektiği önemli görülmektedir. Çalışmalarda babalara kıyasla annelerin daha fazla bakım yükü yaşadıklarını (Jones vd., 2013) ve bunun da muhtemelen onları fiziksel ve aynı zamanda psikolojik olarak yorgun hissetmelerine neden olduğu sonucuna ulaşmıştır (Cetinbakis vd., 2020). Ebeveynler depresyon ve anksiyete yaşamaya yatkınken öte yandan ebeveynlik stresi ile (Gallagher & Whiteley, 2012) baş etmek durumunda kaldıklarını ifade etmişlerdir. Araştırmada, alanyazındaki çalışmalarla uyumlu bazı başka bulgular da ortaya koyulmuştur. OSB olan çocuklara pandeminin ne olduğunu açıklamada yaşanan birtakım zorluklar bu çalışmada olduğu gibi Eshraghi vd., (2020) tarafından da vurgulanmıştır. Benzer başka bir bulguya baktığımızda ebeveynler tıpkı Colizzi vd., (2020)'nin araştırmasında olduğu gibi OSB olan çocuklarla yapılan etkinliklere daha fazla katılım göstermede olumlu izlenimler aktarmıştır. Ebeveynler OSB olan çocuklara evde ayrılan zamanla birlikte, aile üyelerinin günlük rutinlerini yeniden şekillendirmeye ve zaman yönetiminin yeniden düzenlenmesine dikkat çekmiştir. Bu sonuçlar aynı zamanda, OSB olan çocuklar için ev içi yaşam, eğitim, öz bakım, boş zaman etkinliklerini yönetme gibi konular hakkında Neece vd., (2020) ve Parenteau vd., (2020)'nin araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Bu çalışmalarda vurgulanan başka konular ise, evde eğitimdeki sınırlı eğitim ve öğretim problemleri, çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamada fiziksel ve zihinsel tükenmişlik hisleri gibi konulardır. Bahsedilen tüm zorluklarla birlikte, pandemi dönemiyle ilgili bir dizi olumlu çıkarımlardan da bahsedilebilir. Neece vd., (2020)'nin çalışmasında olduğu gibi çeşitli ev etkinlikleriyle aile üyelerinin birlikte ve birbirlerine daha fazla zaman harcaması, fiziksel aktivitelerin yanı sıra yeni rutinlerin geliştirilmesi veya mevcut faaliyetlerin OSB olan çocuğa göre uyarlanması bunların başında gelmektedir.

Alanyazına bakıldığında Sani-Bozkurt vd., (2021)'nin araştırmasında benzer şekilde yaşamın bir parçası olan rutinlerin pandemi ile birlikte evde eğitim sürecinde ani şekilde değişmesi, belli rutinlere ve kalıplara aşırı bağlı olan OSB olan çocuklar ve aileleri üzerinde yürütülmesi zor bir süreç haline geldiği bildirilmektedir. Diğer yandan bu ani değişimin OSB olan çocukların davranışlarını olumsuz etkileyebileceği ve bu durumun çocukların eğitimindeki sürekliliğin önemini kavramak adına karşımıza çıkan bir gerçek olduğu biçiminde değerlendirilmektedir (Mutluer vd., 2020). Ayrıca Esentürk (2020)'ün yürüttüğü çalışmada ise OSB olan çocukların ebeveynleri, pandemi sürecindeki ev içerisindeki fiziksel aktivitelerin çocukların gelişimlerinin sürekliliği adına olumlu etkileri olduğunu ifade etmiştir. Benzer şekilde bu araştırmada da evde eğitimdeki etkinlik türlerinde değişiklikler olduğu, günlük yaşam becerileri içi fırsatlar oluşturduğu görülmektedir. Yine de ani gelişen bu durumun ailelerin profesyonel destek olmadan nitelikli şekilde yürütmesinin güç olduğu karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada karşımıza çıkan öz bakım ve temizlik anlayışındaki değişikliklerin alanyazında benzer şekilde karşımıza çıktığı (Mutluer vd., 2020), öte yandan eğitim kurumlarının dışarıdan destek sağlamada ve yaygınlaştırmada yetersiz kaldığı Sani-Bozkurt vd., (2022) ebeveynlerin görüşleri doğrultusunda alanyazınla örtüşmektedir. Bu çalışmada ebeveynler evde eğitim vermenin zorluğundan ve yüz yüze eğitim isteklerinden bahsetmiştir. Alanyazında Yılmaz, Azak ve Şahin (2021)'in çalışmasında ebeveynlerin OSB olan çocuklarında akademik anlamda destek sunmada yetersiz kaldığı dile getirilmektedir. Bu bağlamda öğretmenlerin, eğitim kurumlarının ve politikalarla geliştirilecek iyi uygulamaların evde eğitim süreçlerine entegre edilmesi, OSB olan çocukların eğitimlerinin sürekliliği adına önem taşımaktadır.

OSB olan bireylerin ebeveynlerine yönelik, evde eğitim süreçleriyle ilgili stres ve problem davranışlarla baş etmelerine yardımcı olmak için bazı öneriler sunulmuştur. Bu önerileri genel olarak ifade edecek olursak, ilk olarak çocuklara içinde bulunulan durumun ne olduğu açıklanmalıdır. Çünkü hangi sebeple, neden hepimizin evde kalması gerektiğini açıklamak önemlidir. Bu açıklama mümkün olduğunca basit ve somut olmalıdır. Gerekirse iletişim araçları ile OSB olan çocuğun öğretmenlerinden destek alınabilir, kavram haritaları ve çizelgeler kullanılabilir. İkinci olarak, oyun etkinlikleri günlük yaşam aktivitelerine dâhil edilmelidir. Evde eğitim süreçlerinde oyundan yararlanmak ve OSB olan çocuklar açısından günlük yaşam aktivitelerini tasarlamak için ev ortamı eşsiz fırsatlar sunabilir. Özellikle OSB olan çocuklar için rutinler oluşturmak bu bakımdan faydalı olacaktır (Wong & Kasari, 2012). Ebeveynler bu dönemde, çocukların ilgilerinden yola çıkarak etkinlikler planlayabilir (Lee vd., 2020). Üçüncü olarak, tüm bunlarla beraber çocuklara kendine ait olan boş zaman bırakmayı, eğer mümkünse evin etrafında temiz havada değilse ev içinde kısa yürüyüşler gibi fiziksel egzersizler planlanmalıdır. Bunlar kan dolaşımı ve kasların desteklenmesi için önemli görülmektedir. Dördüncü olarak, ebeveynlere haftalık çevrimiçi danışmanlıklar sağlanmalıdır. Özel eğitim kurum yöneticilerinin ve öğretmenlerin evde eğitim yürütülen süreçte haftalık paylaşımlarda bulunması, ebeveynlerin psikolojik açıdan desteklenmesi ve stresle başa çıkması bakımından önemli görülmektedir (Summers vd., 2005). Son olarak ise, çocukların okul ile bağları koparılmamalı ve etkileşimi korunmalıdır. OSB olan çocukların sınıf arkadaşları ile kurdukları ilişkileri sürdürmek öğrenmeyi pozitif yönde etkilemektedir (Roorda vd., 2013). OSB olan çocuğun, okul arkadaşları ile sosyal iletişimini sürdürmesi için, sınıf arkadaşlarından biriyle haftalık iletişim kurulması önerilmektedir. Bu iletişim telefonla ya da bilgisayar ortamında internet üzerinden gerçekleştirilebilir. Ayrıca, ebeveynlerin kurumsal organlardan beklentileri ise özel eğitim kurum ve öğretmenlerinin evde eğitim sürecine ilişkin yeterlilikleri güçlendirilmesi ve aile temelli etkili evde eğitim programları üzerinde odaklanması gerektiğidir.

Sonuç olarak COVID-19 pandemisi tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de eğitim faaliyetlerine ara verilmesine ve hızlı bir şekilde evde eğitim uygulamalarına geçilmesine neden olmuştur. Bu süreçlerden en çok etkilen gruplardan biri olan OSB olan çocukların eğitimlerinin sürdürülebilmesi ve desteklenebilmesi için hem kendileri hem de aileleri ve öğretmenleri için evde eğitim odaklı çalışmalar yürütülmüştür. COVID-19 pandemisi özel gereksinimli bireylerin “kriz” zamanlarında nasıl desteklenmesi gerektiğine ilişkin planlamaların yapılması ve “öğrenme kayıplarının” en aza indirilmesi için gerekli önlemlerin alınması gerekliliğini bir kez daha ortaya koymuştur. Bu çalışma, araştırmanın katılımcı grubunu oluşturan OSB olan çocuğa sahip ebeveynlerle ve pandemi nedeniyle görüşmelerin çevrimiçi ortamlarda yürütülmek durumunda kalınması sebebiyle sınırlıdır. Ancak tüm bunlarla birlikte aile, öğretmen ve kurum-kuruluşlara yönelik bazı öneriler şunlardır: Ailelere problem davranışlarla baş etmeye yönelik eğitimler verilebilir. Özellikle evde eğitim süreçlerine yönelik planlamalar yapılabilir. Pandemi ya da başka olumsuz durumlarda OSB olan çocukların ve ailelerinin çeşitli gereksinimlerine yönelik doküman ve kaynakların oluşturulması önerilebilir. OSB olan çocuklar ve ebeveynlerini temel alan planlamalar yapılabilir. Bu düzenlemelerde çocuğun ve ailenin gereksinimleri dikkate alınmalıdır. Özel eğitim kurum yöneticilerinin ve öğretmenlerinin evde eğitim süreçlerine yönelik idari, mesleki bilgi ve becerilerinin iyileştirilmesine dönük müdahaleler gerçekleştirilebilir. Üniversiteler aracılığıyla dijital ortamlarda seminerler planlanabilir. Öğretmenler tarafından, OSB olan çocukların evde günlük yaşam becerilerinin kazanılmasına yönelik aktivitelerin öncelikli olarak ebeveynlere rehberlik sunularak verilmesi, daha sonra bu uygulamaların işlevselliği ve niteliği açısından değerlendirilmesi, verilen eğitimin daha verimli olmasını sağlayabilir. Teknolojik imkânları olan ebeveynlere, donanım ile ilgili eğitimler verilip öğretmenler ile eş güdümlü olarak ders veya etkinlikler tasarlanabilir. Bu araştırmanın çalışma grubunu OSB olan çocukların ebeveynleri oluşturmaktadır. Farklı tanı gruplarının evde eğitim süreçlerindeki yaşantılarına odaklanarak çalışma tekrarlanabilir.

KAYNAKÇA

- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., & Yıldırım, E. (2007). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: SPSS uygulamalı* (5.Baskı). Sakarya yayıncılık.
- Amaral, D. G., & de Vries, P. J. (2020). COVID-19 and autism research: Perspectives from around the globe. *Autism research*, 13(6), 844-869. <https://doi.org/10.1002/aur.2329>
- Arıcı-Doğan, D. & Görgü, E. (2022). Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların annelerinin covid-19 pandemi sürecinde özel eğitime ara vermeye yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Journal of Qualitative Research in Education*, 30, 107-131. <https://doi.org/10.14689/enad.30.5>
- Armitage, R., & Nellums, L. B. (2020). COVID-19 and the consequences of isolating the elderly. *The Lancet Public Health*, 5(5), 256. [https://doi.org/10.1016/S2468-2667\(20\)30061-X](https://doi.org/10.1016/S2468-2667(20)30061-X)
- Arora, T. (2006). Elective home education and special educational needs. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 6(1), 55-66. <https://doi.org/10.1111/j.1471-3802.2006.00059.x>
- Asbury, K., Fox, L., Deniz, E., Code, A., & Toseeb, U. (2020). How is COVID-19 affecting the mental health of children with special educational needs and disabilities and their families? *PsyArXiv Preprints*. <https://doi.org/10.1007/s10803-020-04577-2>
- Berg, K. E., & Latin, R. W. (2008). *Essentials of research methods in health, physical education, exercise science, and recreation* (3th ed.). Lippincott Williams & Wilkins.
- Berthelsen, D., & Walker, S. (2008). Parents' involvement in their children's education. *Family matters*, (79), 34-41.
- Black, E. W. (2009). *An evaluation of familial involvements' influence on student achievement in K-12 virtual schooling* [Unpublished doctoral thesis]. University of Florida. http://etd.fcla.edu/UF/UFE0024208/black_e.pdf
- Bogdan, R. C., & Biklen, S. K. (2007). *Research for education: An introduction to theories and methods*. Boston, MA: Allen and Bacon.
- Cassidy, S. A., Nicolaidis, C., Davies, B., Rosa, S. D. R., Eisenman, D., Onaiwu, M. G., Kapp, S.K., Kripke, C. C., Rodgers, J., & Waisman, T. C. (2020). An expert discussion on autism in the COVID-19 pandemic. *Autism in Adulthood*, 2(2), 106-117. <https://doi.org/10.1089/aut.2020.29013.sjc>
- Cetinbakis, G., Bastug, G., & Ozel-Kizil, E. T. (2020). Factors contributing to higher caregiving burden in Turkish mothers of children with autism spectrum disorders. *International journal of developmental disabilities*, 66(1), 46-53. <https://doi.org/10.1080/20473869.2018.1478630>
- Colizzi, M., Sironi, E., Antonini, F., Ciceri, M. L., Bovo, C., & Zocante, L. (2020). Psychosocial and behavioral impact of COVID-19 in autism spectrum disorder: an online parent survey. *Brain sciences*, 10(6), 341. <https://doi.org/10.3390/brainsci10060341>
- Cook, K. B., Bennett, K. E., Lane, J. D., & Mataras, T. K. (2013). Beyond the brick walls: Homeschooling students with special needs. *Physical Disabilities: Education and Related Services*, 32(2), 90-103.
- Corbitt, R. (2020). *Transitioning Autistic Students from the Traditional Classroom to the Homeschool: A Phenomenological Study of Parent's Perceptions* [Unpublished doctoral thesis]. Lamar University-Beaumont.
- Corcoran, J., Berry, A., & Hill, S. (2015). The lived experience of US parents of children with autism spectrum disorders: a systematic review and meta-synthesis. *Journal of Intellectual Disabilities*, 19(4), 356-366. <https://doi.org/10.1177/1744629515577876>
- Coyne, L. W., Gould, E. R., Grimaldi, M., Wilson, K. G., Baffuto, G., & Biglan, A. (2021). First things first: Parent psychological flexibility and self-compassion during COVID-

19. *Behavior analysis in practice*, 14(4), 1092-1098. <https://doi.org/10.1007/s40617-020-00435-w>
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2017). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Sage publications.
- Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2016). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (4th ed.). Sage publications.
- Çelik, Ç. (2022). *07-10 Yaş Arasındaki Otizm Spektrum Bozukluğu Tanısı Almış Bireylerin Covid 19 Pandemi Dönemindeki Sağlık, Eğitim ve Sosyalleşme Süreçlerinin Ailelerinin Görüşlerine Dayalı Olarak İncelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Biruni Üniversitesi.
- Çetin, Ş., & Ercan, T. (2021). Otizme sahip ergen öğrencilerin uzaktan eğitim deneyimlerinin ebeveyn aracılığı ile incelenmesi. *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 105-121.
- D'Arcy, K. (2014). Home education, school, Travellers and educational inclusion. *British Journal of Sociology of Education*, 35(5), 818-835. <https://doi.org/10.1080/01425692.2014.919840>
- Demirkıran, T. (2023). Otizm Spektrum Bozukluğu Tanılı Çocuğu Olan Ebeveynlerin Covid-19 Sürecinde Eğitim ve Çevrimiçi (Uzaktan) Eğitim Deneyimleri. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Duffey, J. G. (2002). Home schooling children with special needs: A descriptive study. *Home School Researcher*, 15(2), 1-13.
- Eldevik, S., Hastings, R. P., Hughes, J. C., Jahr, E., Eikeseth, S., & Cross, S. (2009). Meta-analysis of early intensive behavioral intervention for children with autism. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 38(3), 439-450. <https://doi.org/10.1080/15374410902851739>
- Esentürk, O. K., & Yarımkaaya, E. (2021). WhatsApp-based physical activity intervention for children with autism spectrum disorder during the novel coronavirus (COVID-19) pandemic: A feasibility trial. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 38(4), 569-584. <https://doi.org/10.1123/apaq.2020-0109>
- Eshraghi, A. A., Li, C., Alessandri, M., Messinger, D. S., Eshraghi, R. S., Mittal, R., & Armstrong, F. D. (2020). COVID-19: overcoming the challenges faced by individuals with autism and their families. *The Lancet Psychiatry*, 7(6), 481-483. [https://doi.org/10.1016/S2215-0366\(20\)30197-8](https://doi.org/10.1016/S2215-0366(20)30197-8)
- Fontanesi, L., Marchetti, D., Mazza, C., Di Giandomenico, S., Roma, P., & Verrocchio, M. C. (2020). The effect of the COVID-19 lockdown on parents: A call to adopt urgent measures. *Psychological trauma: theory, research, practice, and policy*, 12(1), 79-81. <https://doi.org/10.1037/tra0000672>
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education* (7th edition). New York: McGraw-Hill.
- Frey, B. (2005). A virtual school principal's to-do list. *THE Journal*, 32(6), 34-36.
- Gökler, E. (2021). *Otizm Spektrum Bozukluğu Tanılı Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Covid-19 Salgın Sürecinde Yaşadıkları Güçlüklerin Belirlenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Üsküdar Üniversitesi.
- Gregor, S., Bruni, N., Grkinic, P., Schwartz, L., McDonald, A., Thille, P., Gabison, S., Gibson, B. E., & Jachyra, P. (2018). Parents' perspectives of physical activity participation among Canadian adolescents with Autism Spectrum Disorder. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 48, 53-62. <https://doi.org/10.1016/j.rasd.2018.01.007>
- Harding, T. J. (2003). A submission for the Home Schooling Review. *Brisbane: Australian Christian Academy*.
- Huerta, L. A., Gonzalez, M. F., & d'Entremont, C. (2006). Cyber and home school charter schools: Adopting policy to new forms of public schooling. *Peabody Journal of Education*, 81(1), 103-139. https://doi.org/10.1207/S15327930pje8101_6

- Hurlbutt, K. S. (2011). Experiences of parents who homeschool their children with autism spectrum disorders. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 26(4), 239-249. <https://doi.org/10.1177/1088357611421170>
- IDEA (The Individuals with Disabilities Education Act) (2004). 34 C.F.R. 300.39.
- Ingvarsson, E. T. (2016). Tutorial: Teaching verbal behavior to children with ASD. *International Electronic Journal of Elementary Education*, 9(2), 433-450. <https://iejee.com/index.php/IEJEE/article/view/168>
- İşıkoğlu, N. (2005). Eğitimde nitel araştırma. *Eğitim Araştırmaları*, 20, 158-165.
- Johnson, R. B., & Christensen, L. (2019). Educational research: Quantitative, qualitative, and mixed approaches. Sage publications.
- Jolly, J. L., Matthews, M. S., & Nester, J. (2013). Homeschooling the gifted: A parent's perspective. *Gifted Child Quarterly*, 57(2), 121-134. <https://doi.org/10.1177/0016986212469999>
- Jones, L., Totsika, V., Hastings, R. P., & Petalas, M. A. (2013). Gender differences when parenting children with autism spectrum disorders: A multilevel modeling approach. *Journal of autism and developmental disorders*, 43(9), 2090-2098. <https://doi.org/10.1007/s10803-012-1756-9>
- Karasar, N. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler* (32.Baskı). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kidd, T., & Kaczmarek, E. (2010). The experiences of mothers home educating their children with autism spectrum disorder. *Issues in Educational Research*, 20(3), 257-275.
- Klein, C. (2006). *Virtual charter schools and home schooling*. Youngstown, NY: Cambria Press.
- Lappé, M., Lau, L., Dudovitz, R. N., Nelson, B. B., Karp, E. A., & Kuo, A. A. (2018). The diagnostic odyssey of autism spectrum disorder. *Pediatrics*, 141(Supplement_4), S272-S279. <https://doi.org/10.1542/peds.2016-4300C>
- Lee, E. A. L., Black, M. H., Falkmer, M., Tan, T., Sheehy, L., Bölte, S., & Girdler, S. (2020). "We Can See a Bright Future": Parents' Perceptions of the Outcomes of Participating in a Strengths-Based Program for Adolescents with Autism Spectrum Disorder. *Journal of autism and developmental disorders*, 50(9), 3179-3194. <https://doi.org/10.1007/s10803-020-04411-9>
- LePage, P., & Courey, S. (2013). *Teaching children with high-level autism: Evidence from families*. Routledge.
- Luthra, N., & Perry, A. (2011). Knowledge as coping in parents of children with autism. *Journal on Developmental Disabilities*, 17(2), 79-81.
- MacPhee, D., Lunkenheimer, E., & Riggs, N. (2015). Resilience as regulation of developmental and family processes. *Family Relations*, 64(1), 153-175. <https://doi.org/10.1111/fare.12100>
- Marshall, C., & Rossman, G. B. (2016). *Designing qualitative research* (4th ed.). USA: Sage publications.
- Masters, G. N., Taylor-Guy, P., Fraillon, J., & Chase, A. (2020). *Ministerial Briefing Paper on Evidence of the Likely Impact on Educational Outcomes of Vulnerable Children Learning at Home during COVID-19*. Australian Government Department of Education, Skills and Employment. https://research.acer.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1025&context=learning_processes
- Mazza, C., Ricci, E., Biondi, S., Colasanti, M., Ferracuti, S., Napoli, C., & Roma, P. (2020). A nationwide survey of psychological distress among Italian people during the COVID-19 pandemic: immediate psychological responses and associated factors. *International journal of environmental research and public health*, 17(9), 3165. <https://doi.org/10.3390/ijerph17093165>

- McConnell, D., & Savage, A. (2015). Stress and resilience among families caring for children with intellectual disability: expanding the research agenda. *Current developmental disorders reports*, 2(2), 100-109. <https://doi.org/10.1007/s40474-015-0040-z>
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Mutluer, T., Doenyas, C., & Aslan Genc, H. (2020). Behavioral implications of the Covid-19 process for autism spectrum disorder, and individuals' comprehension of and reactions to the pandemic conditions. *Frontiers in psychiatry*, 11, 561882. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2020.561882>
- Narzisi, A. (2020). Handle the Autism Spectrum Condition During Coronavirus (COVID-19) Stay At Home period: Ten Tips for Helping Parents and Caregivers of Young Children. *Brain Sciences*, 10(4), 207-210. <https://doi.org/10.3390/brainsci10040207>
- Neece, C., McIntyre, L. L., & Fenning, R. (2020). Examining the impact of COVID-19 in ethnically diverse families with young children with intellectual and developmental disabilities. *Journal of Intellectual Disability Research*, 64(10), 739-749. <https://doi.org/10.1111/jir.12769>
- Parenteau, C. I., Bent, S., Hossain, B., Chen, Y., Widjaja, F., Breard, M., & Hendren, R. L. (2020). COVID-19 related challenges and advice from parents of children with autism spectrum disorder. *SciMedicine Journal*, 2, 73-82. <https://doi.org/10.28991/SciMedJ-2020-02-SI-6>
- Parmet, W. E., & Sinha, M. S. (2020). Covid-19—the law and limits of quarantine. *New England Journal of Medicine*, 382(15), e28. <https://doi.org/10.1056/NEJMp2004211>
- Parsons, S., & Lewis, A. (2010). The home-education of children with special needs or disabilities in the UK: views of parents from an online survey. *International Journal of Inclusive Education*, 14(1), 67-86. <https://doi.org/10.1080/13603110802504135>
- Patton, M. Q. (2014). *Qualitative research & evaluation methods: Integrating theory and practice*. Sage publications.
- Peräkylä, A., & Ruusuvoori, J. (2008). Analyzing talk and text. *Collecting and interpreting qualitative materials*, 3, 351-374.
- Ray, B. (2015). Research facts on homeschooling. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED556234.pdf>
- Reilly, L., Chapman, A., & O'Donoghue, T. (2002). Home schooling of children with disabilities. *Queensland Journal of Educational Research*, 18(1), 38-61.
- Roorda, D. L., Koomen, H. M., Spilt, J. L., Thijs, J. T., & Oort, F. J. (2013). Interpersonal behaviors and complementarity in interactions between teachers and kindergartners with a variety of externalizing and internalizing behaviors. *Journal of school psychology*, 51(1), 143-158. <https://doi.org/10.1016/j.jsp.2012.12.001>
- Salmons, J. (2014). *Qualitative online interviews: Strategies, design, and skills* (2nd ed.). Sage Publications.
- Sani-Bozkurt, S., Bozkuş-Genç, G., Vuran, S., Yıldız, G., Çelik, S., Diken, İ. H., Uysal, Ç., Gürgür, H., Kalaycı, G., Diken, Ö., Ateşgöz, N. N., İcyüz, R., Doğan, M., Şafak, P. ve Demiryürek, P. (2022). COVID-19 salgınında Türkiye'deki özel gereksinimi olan öğrenciler ve ailelerine yönelik uzaktan özel eğitim uygulamalarına ilişkin uzman bakış açısı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 23(1), 133-164. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.786118>
- Simmons, C. A. (2014). Homeschool decision making and evidence-based practice for children with autism spectrum disorder [Unpublished master's thesis]. University of Georgia, Athens, GA.
- Smile, S. C. (2020). Supporting children with autism spectrum disorder in the face of the COVID-19 pandemic. *Canadian Medical Association Journal*, 192(21), E587. <https://doi.org/10.1503/cmaj.75399>
- Starr, E. M., Foy, J. B., Cramer, K. M., & Singh, H. (2006). How are schools doing? Parental perceptions of children with autism spectrum disorders, Down syndrome and learning

- disabilities: A comparative analysis. *Education and training in Developmental Disabilities*, 41(4), 315-332.
- Summers, J. A., Hoffman, L., Marquis, J., Turnbull, A., Poston, D., & Nelson, L. L. (2005). Measuring the quality of family—professional partnerships in special education services. *Exceptional children*, 72(1), 65-81. <https://doi.org/10.1177/001440290507200104>
- The National Disability Rights Network. (2020). *Covid-19 and education of students with disabilities resources*. <https://www.ndrn.org/resource/covid-19-and-education-of-students-with-disabilities-resources/>
- Thelwall, M., & Levitt, J. M. (2020). Retweeting COVID-19 disability issues: Risks, support and outrage. *El profesional de la información (EPI)*, 29(2). <https://doi.org/10.3145/EPI>
- Toseeb, U., Asbury, K., Code, A., Fox, L., & Deniz, E. (2020). Supporting families with children with special educational needs and disabilities during COVID-19. PsyArXiv Preprints. <https://doi.org/10.31234/osf.io/tm69k>
- UNESCO (2020, September 22). COVID-19: How the UNESCO Global Education Coalition is tackling the biggest learning disruption in history. <https://en.unesco.org/news/COVID-19-how-unesco-global-education-coalition-tackling-biggest-learning-disruption-history>
- United Nations Human Rights (2020). COVID-19 and the rights of persons with disabilities: Guidance. https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Disability/COVID-19_and_The_Rights_of_Persons_with_Disabilities.pdf
- Weiss, J. A., Wingsiong, A., & Lunsky, Y. (2014). Defining crisis in families of individuals with autism spectrum disorders. *Autism*, 18(8), 985-995. <https://doi.org/10.1177/1362361313508024>
- WHO (2019). Coronavirus disease (COVID-19) pandemic. <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>
- Wong, C., & Kasari, C. (2012). Play and joint attention of children with autism in the preschool special education classroom. *Journal of autism and developmental disorders*, 42(10), 2152-2161. <https://doi.org/10.1007/s10803-012-1467-2>
- Yahya, A. S., & Khawaja, S. (2020). Supporting patients with autism during COVID-19. *The primary care companion for CNS disorders*, 22(4), 26680. <https://doi.org/10.4088/PCC.20com02668>
- Yarımkaya, E., & Esentürk, O. K. (2020). Promoting physical activity for children with autism spectrum disorders during Coronavirus outbreak: benefits, strategies, and examples. *International Journal of Developmental Disabilities*, 1-6. <https://doi.org/10.1080/20473869.2020.1756115>
- Yeager, K., & Roberts, A. (Eds.). (2015). *Crisis intervention handbook: Assessment, treatment, and research* (4th ed.). Oxford University Press.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Yılmaz, B., Azak, M., & Şahin, N. (2021). Mental health of parents of children with autism spectrum disorder during COVID-19 pandemic: A systematic review. *World journal of psychiatry*, 11(7), 388-402. <https://doi.org/10.5498/wip.v11.i7.388>

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

COVID-19 is an infectious pandemic disease caused by a newly discovered coronavirus (WHO, 2019). The World Health Organization, recommends halting educational activities that have the potential to cause mass crowding to prevent the spread of COVID-19. According to the United Nations Commission for Human Rights (2020), while the pandemic prevents students from physically accessing education together and in the same environment, it has expressed concerns that individuals with special needs, including those with ASD, are seriously affected

by this process due to environmental constraints in the pandemic. Therefore, efforts are being made to improve home-educating methods for children with special needs.

Homeschooling emerges as a worldwide education reform in which parents and their children participate in educational processes in their home environments. It is increasingly being applied globally, especially in the US and UK (Kidd & Kaczmarek, 2010). The reasons for the parents' preference for homeschooling are that some parents are not satisfied with the existing educational opportunities and find it sufficient, and some do not believe that children do not have an advantage from the education models traditionally designed under the school roof. Since the advent of homeschooling, the number of children with special needs who receive alternative education in this way has increased significantly (Cook et al., 2013).

Various studies draw attention to the effectiveness of homeschooling for children with special needs (Corbitt, 2020; Harding 2003; Simmons 2014). Different ideas may be obtained from these studies, but there is a need for parent-implemented home education studies for children with ASD during an epidemic such as COVID-19 that has deeply shaken our lives. Therefore this study, parents of COVID-19 attempts to explain how they responded during training in children with ASD process at home in Turkey.

Method

A qualitative research approach was used in this study. The qualitative research approach is a questioning process aimed at understanding a social or human problem, based on creating a complex and holistic picture with words, containing detailed views of informants, and conducted in a natural environment (Creswell & Creswell, 2017). Research data were collected through semi-structured interviews (Creswell & Poth, 2016). Due to the social limitations of the COVID-19 situation during the pandemic process, it was not possible for the researchers and the participants to have personal meetings in the same environment. For this reason, online and telephone conversations were made with the participants via video conference. The questions in this interview are generally about parents' experiences of COVID-19, their concerns during this process; It consists of the effects of this on their lives, working life and social relations. In addition, the effects of the pandemic process on children's learning arrangements, access to services, physical and mental health, and changes in behavior; moreover, changes in parental mood and behavior are a series of open-ended questions involving experiences in the process of coping with the pandemic. Interviews with parents lasted between 8 and 21 minutes and were conducted between 4-15 January 2021. Criterion sampling, which is one of the purposeful sampling methods, was used in the selection of participating parents. In this study, the inclusion criteria of parents were having a child diagnosed with ASD, staying with their child with ASD since the beginning of the COVID-19 pandemic, and having internet and mobile phone access. Accordingly, the participants of the study consisted of 10 parents of the child with ASD, who continue their education in special education classes, who are willing to participate in the study. The data obtained from the interviews were subjected to thematic analysis. Thematic analysis is a systematic process designed to provide a definition of social reality through coding, examining meaning, and creating the theme (Berg & Latin 2008). Before the interviews, the necessary approvals were obtained from the participants who accepted the study in accordance with the research ethics. The permission of the ethics committee of the study was obtained from Ankara University Ethics Committee (Number: 56786525-050.01.04 / 100831).

Results and Discussion

Some themes have emerged about how parents maintain their home educating life with their children with ASD. The existence of the pandemic had to bring family members together at home for a long time. For this reason, family members spent more time with their children than before during the home educating process of children with ASD. The disruptions caused by the COVID-19 pandemic have caused major changes in the routines of children with ASD.

Throughout social isolation, they had to find new activities at home and struggle until they got used to the process. The COVID-19 pandemic has brought many social implications for families with children with ASD. Parents need to teach children new perspectives on social life skills. The global epidemic has impacted parents' decisions regarding education methods options for children with ASD. It turns out that home educating is the most likely of these options. A family with a child with ASD is actually an integral component of peer families with a child with ASD from a holistic perspective. Regarding the subject, parents say that they support each other. She also expresses concerns about services for other children with ASD.

Some suggestions for parents of individuals with ASD are presented to help them cope with stress and problem behaviors. If we express these recommendations in general, first of all, children should be explained what COVID-19 is. Second, play should be included in daily life activities. The home environment can offer unique opportunities to benefit from play in home education processes and to design daily life activities for children with ASD. Third, along with all these, children should be given their own free time, if possible, physical exercises such as short walks around the house, if not in the fresh air, should be planned. Fourth, weekly online counseling should be provided to parents by private education institutions and teachers. Finally, children should not be cut off from school and their interaction should be preserved.